

Meediakasvatuse ning keele ja kõne arengu seosed alushariduses

Kristi Vinter
TLÜ kommunikatsiooni instituut, meediahariduskeskuse juhataja

Millest tuleb juttu?

- ▶ Veidike eelkooliealise lapse võimest ekraanilt õppida ehk meedia võimalikud mõjud
- ▶ Mis on meediakasvatus?
- ▶ Kuidas lõimub meediakasvatus keele ja kõne valdkonnaga õppekavas?
- ▶ Praktilised soovitused

Mida väiksem laps, seda vähem ta ekraanilt õpib!

Ekraani kasutamine

Kas väärrib elevust?

Ekraan on ülestimuleeriv keskkond

Ekraanilt õppimist toetab ...

- ▶ Päril elu kogemustega sarnane sisu (sh lihtne lugu, tegevused ja esemed, mis on tuttavad päris elust jms)
- ▶ Kordused
- ▶ Täiskasvanu suunamine ja kommenteerimine

Uute sõnade õppimisel on laps edukam ...

... ühistes tegevustes täiskasvanuga, vähem ekraanilt

2 aastased ja vanemad suudavad mingil määral sõnavara omandada, paremini siiski elukogemusest.

Meedia = üha enam ekraan ja internet

- ▶ Internet on kahe-suunaline = võimaldab sõnumite vastuvõtmisele lisaks ka neid saata.
- ▶ Pedagoogiliselt rikkalikum aga ka enam ohte!

Tegevus on sama, meedium muutunud

Netikasutuse kasvades kahaneb trükiväljaannete lugemine
SAMAS

kuna teksti leidub digitaalmeedias ohtralt, loeme rohkem sõnu kui 20 aastat tagasi

KUID

loeme vähem paberile trükitud sõnu

SAMAS

on hüperlingitud veebitekstide lugemine pinnapealsem

Carr, 2012

Uurimused näitavad

Mida targem tarkvaraga, seda juhmim kasutaja!

Carr, 2012

Multimeedia

- ▶ Vastand meediale, mis kasutab vaid traditsioonilisi – prinditud või käsitsi tehtud - võimalusi.
- ▶ Multimeedia hõlmab kombinatsiooni tekstidest, audiost, staatilistest ja liikuvatest piltidest ning animatsioonidest.
- ▶ Tänapäevane meedia on üha enam multimeediapõhine!

Sellest tuleneb UUS KIRJAOSKUS

TÄNAPÄEVA LAPS PEAB OSKAMA LUGEDA KA AUDIO-VISUAALSET "TEKSTI"!

MIS ON

MEEDIKASVATUS?

Klassikalised väärarvamused meediakasvatusest

- ▶ Kui kasutan tehnoloogiat, teen meediakasvatust
- ▶ Kui kasutan meedia sisu (multifilm, helisalvestis vms), teen meediakasvatust.
SEE EI OLE MEEDIAKASVATUS vaid KAASAEAGNE ÕPETAMINE!
Eristada tuleb **meedia KOHTA** ja meedia KAUDU õpetamist!

Buckingham (2001)

- ▶ Meediakasvatus on eelkõige **meedia kohta õpetamine** ja õppimine, mida ei tohiks segamini ajada **digitaaltehnoloogia kasutamisega õppeprotsessis**.

Meediakasvatus on ...

... meediakirjaoskuse kujundamine!

Meediakasvatus kujundab võimet

- ▶ tõlgendada ja luua isiklikke **tähendusi tuhandetest verbaalsetest ja visuaalsetest sümbolitest**, mida me kogeme igapäevaselt läbi televisiooni, raadio, arvuti, ajalehtede, ajakirjade ja reklaamide.
- ▶ valida ja selekteerida
- ▶ kahelda ja küsida
- ▶ olla teadlik enda ümber toimuvast, MITTE passiivne ja haavatav.

Thoman, 2003

Meediakirjaoskuse 4 komponenti

Livingstone 2004

- ▶ JUURDEPÄÄS (*access*)
- ▶ ANALÜÜS (*analysis*)
- ▶ HINDAMINE (*evaluation*)
- ▶ SISU LOOMINE (*content creation*)

Meediakasvatuse põhimeetod ARUTELU

- ▶ Suunab kogemusi analüüsima
- ▶ Tõlgendama
- ▶ Oma seisukohti selgitama
- ▶ Põhjendama

SUULINE ENESEVÄLJENDUSOSKUS!

Arutlemine

"Lastega filosoferimine (arusaamisele jõudmine ja selle mõtestatud tegevuseks muutmine) vajab pead (mõtlemine), kätt (tegutsemine) ja südant (tundmine), / .../ Lastega filosoferimine peab olema lõbus: fantaasiarikas mõtisklus ja juurdlemine, seoste leidmine ja avastamine, mõtete ja keelekasutusega mängimine, uute võimaluste ja ideede järgimine ning katsetamine"

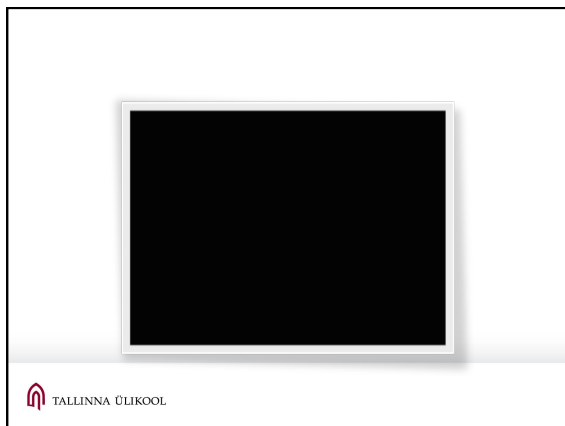
(Eva Zoller "Väikesed filosoofid", 2008, lk 10-11)

Arutlemine

“Lastega **ARUTLEMINE** (arusaamisele jõudmine ja selle mõtestatud tegevuseks muutmise) vajab pead (mõtlemine), kätt (tegutsemine) ja südant (tundmine), / .../ Lastega **ARUTLEMINE** peab olema lõbus: fantaasiarikas mõtisklus ja juurdlemine, seoste leidmine ja avastamine, mõtete ja keelekasutusega mängimine, uute võimaluste ja ideede järgimine ning katsetamine”

(Eva Zoller "Väikesed filosoofid", 2008, lk 10-11)

§ 18. Valdkond Keel ja kõne

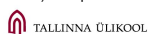
KELARÖK

- (1) Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
  - 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
  - 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
  - 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.
- (2) Valdonna *Keel ja kõne* sisu:
  - 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
  - 2) suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
  - 3) lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

(4) Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7-aastane laps:

- 1) tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
- 2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- 3) suudab oma mõtteid suuliselt edasi anda;
- 4) **jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;**
- 5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- 6) kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses;
- 7) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;
- 8) hääldab oma kõnes ja etteõeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- 9) tunneb tähti ja veerib kokku 1–2-silbilisi sõnu, tunneb kirjapildis ära mõned sõnad;
- 10) kirjutab joonistähedega 1–2-silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;
- 11) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

Aga ekraan?

Märksõnaparv

Milliseid helisid kuulsid?
Millise loo võiks neist saada?
Kas see on rõõmus või kurb lugu?
Millised helid lubavad seda oletada?

Looma oma stsenaariumi! =
jutustamine, mõtlemine, sõnavara arendamine jms

MÕNED

NÄITED MEEDIAKASVATUSEST

Mõista-mõista!

Milline ajakiri? Millisele sihtrühmale?

nutikas väikekorter Karlovas

Milline rasvaine valida?

Kardinaamood

Sibullilled mulda

Isevärki taimed mõisakülas

Analüüsime filme!

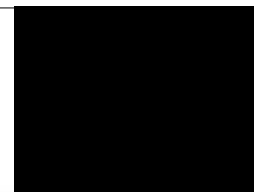
JOONISTA! KIRJUTA!

Mis juhtus filmi alguses?

Milline oli filmi kõige huvitavam koht?

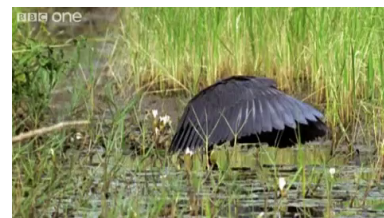
Milline oli filmi lõpp?

KURB LUGU?
RÕÕMUS LUGU?
MÕTELE UUE LÕPU!

MILLISEID TEGELASI VÕIKS LISADA? MILLISTEST LOOBUDA?

Vanasõnad?

Keel ja kõne

- ▶ Arvutis lühikese ajaühiku jooksul (nt. 5 minutit) erinevate sõnade, lausete jms. kirjutamine.
- ▶ Klaviatuuril tähtede leidmine ja trükkimine (**meedia sisu loomine – rühma blogi?**).
- ▶ Kirja, **artikli** vms. koostamine (aluseks õpetaja koostatud näidis või iseseisvalt).
- ▶ Otsimootorite (nt. Google vms) abil lihtsamate sõnadega pildi või tekstiotsingud
- ▶ **Erinevate meediatekstide** (elektroonilised ja trükitud, artiklid ja reklaamid jms) **võrdlemine**, seal leiduvate sõnade uurimine ja lugemine.
- ▶ Võimalik õpetada lapsi nägema olukordi erinevate osapoolte vaatenurgast. Nt. erinevad muinasjutud.
  - ▶ Arutlege, kuidas võisid toimuvat näha erinevad tegelased. Milline võiks olla näiteks Punamütsikese muinasjutt Punamütsikese vaatenurgast, milline vanaema, jahimehe ja hundi silmade läbi?
  - ▶ Kujuneb suuline eneseväljendusoskus (jutustamisoskus) ja oluline ka sotsiaalse arengu seisukohalt.

 TALLINNA ÜLIKOO

TÄNAN!

kristi.vinter@tlu.ee

 TALLINNA ÜLIKOO